

ISSN 2587- 2001 e-ISSN 2618-6187

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi -Yıl:2 – Sayı:4 - Mayıs 2018

koynunda büyüdük

ANASAY

Sayı 4 - Mayıs-2018

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi - ISSN 2587- 2001 e-ISSN 2618-6187

kaynakca.info
Türkiye Kaynakçası

İSAM
TÜRKİYE DİYANET YAKFI
İSLÂM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
مركز البحوث الإسلامية
CENTRE FOR ISLAMIC STUDIES

Scientific Indexing Services

DANIŐMA KURULU

- Prof. Dr. Ahmet BEŐE - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Alpaslan CEYLAN - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan BAHAR - Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR- Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. İlhami DURMUŐ - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal POLAT - Amasya Üniversitesi
Prof. Dr. Metin BAYRAK – Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Muhammet Hanifi PALABIYIK- Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Neslihan DURAK – İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer Soner HUNKAN - Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĐLU - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Salim CÖHCE - İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Őeyhmus Recai TEKOĐLU – Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Turgut YİĞİT - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf KILIÇ - Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Akın BİNGÖL - Kafkas Üniversitesi
Doç. Dr. Anıl YILMAZ –Kâtip Çelebi Üniversitesi
Doç. Dr. İbrahim Ethem ÇAKIR - Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Nezahat CEYLAN - Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Ümit KILIÇ - Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Yavuz GÜNAŐDI - Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Oktay ÖZGÜL - Atatürk Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İbrahim AYKUN -GaziosmanpaŐa Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Gülnur AYDIN- Adnan Menderes Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Suat VURAL - Ardahan Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ő. Mustafa ERSUNGUR - Atatürk Üniversitesi

SAYI HAKEMLERİ

Prof. Dr. Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU- Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Erdoğan ERBAY-Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR-Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Hüseyin KÖSE- Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN- Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU- Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Doç. Dr. Abdulkadir KAYA- Erzurum Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Fatih SAKALLI- Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. Ömer ALANKA- Atatürk Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Demet TAŞKAN- Bozok Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gül KARPUZ- Atatürk Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Şaban Mustafa ERSUNGUR- Atatürk Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Fettah AYKAÇ /Aziz DOĞANAY	13
ORYANTALİSTLERİN ŞAM EMEVİYYE CÂMİİ İLE DİYARBAKIR ULU CÂMİİ HAKKINDAKİ İDDİALARI VE BU İDDİALARA K.A.C. CRESWELL'İN CEVAPLARI ÜZERİNE YENİDEN DÜŞÜNME	
Yasemin ULUTÜRK	37
TÜRK ROMANINDA DESTANÎ BİR KAHRAMAN: BATTAL GAZİ	
Edip YILMAZ / Erdal ELMAS	47
OHRİ'DEKİ (MAKEDONYA) OSMANLI DÖNEMİ CAMİLERİ	
Neşe ÇOBAN ÇELİKDEMİR /Aslıhan CANBUL.....	83
DÖVİZ KURLARINDAKİ DEĞİŞİMİN SİGORTA ŞİRKETLERİNİN AKTİF-PASİF YÖNETİMİNE ETKİSİ VE BİR UYGULAMA	
Müjdat KIZILOĞLU	99
ERZURUM KÖY SEYİRLİK OYUNLARINDA MİZAHİ UNSURLAR	
Aziz COŞKUN	115
“SAĞLIĞIN ENDÜSTRİYELLEŞMESİ” VE TELEVİZYONDA SAĞLIK PROGRAMLARININ SUNULUŞ ŞEKLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: ‘ZAHİDE YETİŞ'LE’ ÖRNEĞİ”	

**TÜRK ROMANINDA DESTANİ BİR KAHRAMAN:
BATTAL GAZİ**

**THE LEGENDARY HERO IN TURKISH NOVEL:
BATTAL GAZİ¹**

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Yasemin ULUTÜRK*

ÖZET

Türk destan kahramanı olan Battal Gazi, Müslümanların Hıristiyanlarla olan mücadelelerinde son derece başarılı olmuş iyi bir komutan, örnek bir Müslüman'dır. Bütün şahsi duygularından arınarak hayatını İslam dinine vakfetmiş olan bu kahraman, Türk romanında da modernizm ve sonrası hariç, kendisine oldukça fazla yer bulmuştur. Bu romanlar, kronolojik kurgu ile yazılmış popüler tarih romanlarıdır. Bu tür ile Battal Gazi'yi kaleme almayı seçen ve toplumsal bir gaye ile tarihe yönelen yazarlar, tarihî kişi ve olaylar üzerinden önemli mesajlar vermeyi tercih etmiştir. Bu anlamda yazarların estetik ve sanat amacını ikinci plana atarak tarih sevgisi, ilgisi ve bilgisi oluşturmayı temel vazife olarak addettiklerini, bizzat kendileri, romanlarının başında ya da kendileri ile yapılan röportajlarda beyan etmiştir. Battal Gazi'yi ele alan tarihî romanlarda mükemmel bir insan tipi ile karşılaşılmakta, yazarlarının ideolojilerine de son derece fazla yer verildiği görülmektedir. Biz de çalışmamızda Battal Gazi'nin tarihî romanlarda nasıl ele alındığını ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Destan, Türk Romanı, *Battalnâme*, Battal Gazi.

¹⁻ Makale Geliş Tarihi:05.04.2018 Makale Kabul Tarihi: 26.04.2018

* Dr. Öğr.Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tür Dili Bölümü, yasemin.uluturk@sbu.edu.tr

ABSTRACT

Battal Gazi, a Turkish epic hero, is a good commander, exemplary Muslim, who has been extremely successful in the struggles of Muslims with Christians. This hero who devoted his life to the religion of Islam by purifying from all his personal feelings, has found much room for himself in Turkish novel except for modernism and after. These novels are popular historical novels written in chronological fiction. Authors who choose to write novels with this genre and tend to societal goals have preferred to give important messages over historical persons and events. In this sense, the authors declare themselves that they regard the aesthetic and artistic purpose as the main task by creating a love of history, interest, and knowledge by the second plan themselves, at the beginning of their novels or in interviews made with themselves. In the historical novels dealing with Battal Gazi, a perfect human type is encountered, and it is seen that the ideology of the authors has been given a great deal of space. We will also try to show how Battal Gazi is handled in historical novels.

Key Words: Epic, Turkish Novel, “*Battalnâme*”, Battal Gazi.

GİRİŞ

Destanlar, toplumların geçmişlerine tutulan ayna gibidir. Türk toplumu ise varlık ve yokluk mücadelesi ile hayatta kalabilmiş en köklü milletlerden biridir. Son derece zorlu süreçlerden geçerek günümüze kadar benliğini korumayı başaran Türk milletinin sanat ve edebiyatında destanların yeri, yadsınamayacak derecede önemlidir. Türk destanlarında milletin göstermiş olduğu kahramanlıkların yanında uzak geçmişe ait olan yaşam şekilleri, bakış açıları, tarihî olaylar, mekânlar, gelenek ve görenekler ile ilgili de bilgi edinme imkânı mevcuttur. Elde edilebilecek bilgilerin en önemlilerinden biri ise yaşamış olduğu bilinen tarihî kahramanlara ait verilerdir.

Türklerin İslamiyet’i kabul etmesi, yaşam şekillerine yansımakla birlikte kültür ve edebiyatlarına da tesir etmiştir. Anadolu muhitinde teşekkül eden Türklere ait ilk destan ise *Battal Gazi Destanı*’dır. Gerçekleşen olayların Anadolu topraklarında yer alması ve Battal Gazi’nin İslamiyet’in yayılması amacıyla çeşitli mücadelelerde bulunarak kahramanlık göstermesi, destanın millî bir kimliğe bürünmesinde önemli rol oynamıştır. Zira Fuat Köprülü “*Bu menkıbe, hiç şüphesiz, tarihî bir esas üzerine işlenmiş ve Türklere has bir kahramanın destanıdır.*” (Köprülü 1980: 257) cümleleri ile *Battal Gazi Destanı*’nın Türklere ait millî bir değer hâlini almış olduğunu dile getirmiştir.

Üzerine pek çok araştırma ve inceleme yapılmış olan *Battal Gazi Destanı*, Arapların Anadolu'ya yaptıkları akınlar sırasında Bizans ile mücadele etmesi ve İslamiyet'i yayma çabası üzerine oluşturulmuştur. Manzum ve mensur olarak yazılan destanın talebin fazla olmasından dolayı birçok kere istinsah edildiği bilinmektedir. Eserin yazıldığı tarih hakkında muamma söz konusu olmasına rağmen Oğuz Türklerinin Anadolu'yu fetih girişimlerinin 11. yüzyılda başlaması, destanın 11-13. yüzyıllar arasında teşekkül ettiği ve 13. yüzyılda kaleme alındığı bilgisi üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. (Demir- Erdem 2006: 103) Ayrıca benzer bir muammanın, eseri kaleme alan kişinin bilinmezliğine dair de sürdüğü görülmektedir.

Özellikle Emeviler ile Bizanslılar arasında gerçekleşen savaşlar esnasında dini için gösterdiği kahramanlıklar ile “*Menâkıb-ı Gazavât-ı Seyyid Battal Gâzi, Hikâyet-i Seyyid Battal Gâzi, Seyyid Battal Gâzi Menkıbeleri, Kitab-ı Battal Gâzi*” (Demir - Erdem 2006: 103) gibi isimler ile adından söz ettiren bu destan, *Battalnâme* olarak da anılmaktadır. Bu nedenle Türk romanındaki Battal Gazi'ye geçmeden önce *Battalnâme*'deki Battal Gazi'ye değinmek gerekmektedir.

1. *Battalnâme* ve Battal Gazi

Battal Gazi'ye dair menkıbevi hikâyelerin ele alındığı *Battalnâme*'nin ‘*Zatü'l-himme, Zü'l-himme, Delhemma*’ adı verilen Arapça bir roman ile Bizans destanı olan ‘*Digenis Akritas*’tan tercüme edildiği ya da onlardan esinlenilerek oluşturulduğu kanaati yaygındır. Bu kanaati kabul etmeyen Ahmet Kabaklı ise *Battalnâme*'nin hiçbir şekilde Araplara ait olamayacağını şu cümleler ile dile getirir:

“*Battal Gazi menkıbeleri Arapça'dan Türkçe'ye aktarılmak şöyle dursun, Battal'ın bazı rivayetleri Mısır destanına geçmiştir: (...) Dahası Arap dünyasında Battal Gazi etrafında kurulmuş bir destan olmadığı gibi, yazılı ve sözlü bir edebiyat da yoktur.*” (Kabaklı 1997: 174)

Battalnâme, sadece Türk araştırmacıların değil Araplar ve Batılılar başta olmak üzere pek çok ilim adamının inceleme konusu olmuş, hakkında yerli ve yabancı yazarlara ait çok sayıda makale ve kitap yayını yapılmıştır.

Battalnâme, Osmanlı tarihçilerini de etkilemiş, Gelibolulu Mustafa Âli, Münecimbaşı gibi tarihçiler, eserlerine *Battalnâme*'deki olayları tarihi birer

olaymış gibi almışlardır. Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*'sinde yazdıklarının neredeyse tamamı da *Battalnâme*'den alınmış olaylardır. Cumhuriyet devrinde yazılan konu ile ilgili romanlarda ve çekilen filmlerin senaryolarında da asıl kaynak yine *Battalnâmeler* olmuştur.

“Yazıldığı yıllarda büyük ilgi gören *Battal Gazi Destanı*, 1971’de yönetmenliğini Atıf Yılmaz’ın yaptığı filmle beyaz perdeye aktarılır. Filmdeki rolleri Cüneyt Arkin (*Battal Gazi*), Kerim Afşar, Fikret Hakan (*Hammer*), Meral Zeren (*Elonara*), Reha Yurdakul, Erden Alkan, Melek Görgün, Ali Taygun, Atıf Kaptan gibi oyuncular paylaşır.” (Kaya 2010: 158)

Battalnâme'nin konusunu Anadolu topraklarında Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında yapılan savaşlar teşkil eder. Zira o dönemde Anadolu coğrafyası bu iki dinin mücadelesine sahne olmaktadır. Olay örgüsünde mekân olarak geçen yer Malatya’dır. Hıristiyanların lideri Kayser her fırsatta Malatya’ya sefer düzenler. Çok güçlü bir orduya sahiptir. İslam dininin o dönemki lideri Hali-fe’nin ordusu ise sayıca az olmasına rağmen Battal Gazi önderliğindeki bu ordu her defasında zafer kazanır ve Hıristiyanları mağlup eder. Emevilerin Bizans ile yaptıkları bu mücadelede adından hayli söz ettiren Battal Gazi’nin asıl adının Abdullah olduğu bilinmektedir. Battal ise yiğit, cesur, kahraman anlamına gelir.

2. Türk Romanında Battal Gazi

Destanlarda var olan geçmişe yönelişi tarihî romanlarda da görmekteyiz. Zira tarihî kişiler, mekânlar ve olaylar romanlara konu edinilerek çeşitli amaçlar doğrultusunda işlenmiştir. Pertev Naili Boratav da “*Eski kaynaklarda menkıbe-nin tarih olarak kabul edildiği, çok defa vâki olan bir şeydir.*” (Boratav 1992: 345) diyerek tarihî romanlar ile menkıbelerin yakınlıklarını ifade etmiştir. Battal Gazi’nin ele alındığı tarihî romanlar ise şöyledir:

Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun *Seyyid Battal* (1929), *Battal Gazi Destanı* (1937); Ziya Şakir’in *Battal Gazi* (1943); Mehmet Faruk Gürtunca’nın *Seyyid Battal Gazi* (1966), *Seyyid Battal Gazi’nin Oğlu* (1977) ve İbrahim Ünsal’ın *Battal Gazi Korkusuz Savaşçı* (2013) adlı romanlarıdır.

Battal Gazi üzerine en fazla eser veren yazar ise Murat Sertoğlu’dur. *Battal Gazi* (1967), *Battal Gazi’nin Oğlu* (1968), *Kanlı Takip* (1970), *Battal Gazi’nin Torunu* (1971) ve *Battal Gazi’nin Oğlunun İntikamı* (1972) adlı romanları bu bağlamda yazdığı eserleridir.

Mezkûr romanların ortak özelliklerini sıralarken romanların kronolojik kurgu ile yazılan tarihî roman (Yalçın Çelik 2005: 76) kategorisinde değerlendirilmesini ilk sırada zikretmek gerekmektedir. Zira bu tür romanların en belirgin özellikleri: belirli bir zamandizimi dâhilinde olay örgüsünün ele alınması, roman kişilerinin mutlak iyi / kötü olarak karakterize edilmesi ve yazarının bakış açısı doğrultusunda ideolojik bir karakter oluşumunun varlık bulmasıdır. Ayrıca yazar-anlatıcı bu tür kurgulu romanlarda metne müdahale ederek okuyucuyu yönlendirir. Romanda entrika okuyucuyu romana bağlayan temel unsurlardandır. Okuyucu romanı merak ederek okumasına rağmen sonunu da tahmin edebilir. Popüler tarzda kaleme alınmış olan bu eserlerin yazıldıkları dönemde büyük ilgi görmeleri ve oldukça fazla satış oranlarına sahip olmaları bu bağlamda zikredilmesi gereken önemli hususlardandır. Nitekim popüler tarih romanları estetik zevkten uzak ve ‘sanat toplum için’ görüşü ile hareket eden yazarların tercih ettikleri bir kurgu türüdür. Tekrar okunma isteği uyandırmayan bu romanların yazılmasındaki asıl amacın ise tarih sevgisi ve bilinci oluşturarak Türk milletine özgüven aşılamak olduğunu bizzat yazarlarının ifadelerinden öğrenmek mümkündür. Söz gelimi Abdullah Ziya Kozanoğlu tarihî roman yazma amacını şöyle açıklar:

“Amacım Türk çocuklarının kalbinde kendisine adımızı, dilimizi, bayrağımızı, varlığımızı borçlu olduğumuz bir Türk kahramanının hayalini canlandırmak, kendilerine güvenmelerini, atalarıyla övünmelerini, kendilerini başarılı görmelerini sağlamaktır.” (Kaya 2001: 174)

İkinci özellik, Battal Gazi ile ilgili kaleme alınan bu romanların *Battalnâme*’deki olayların esas alınması ile oluşturulması gelir. Olay örgüsü, kişiler, zaman ve mekân gibi yapısal unsurların kurgulanmasında kaynak olarak *Battalnâme*’nin tercih edilmesi, kurmaca olan bu metinlerde yazarlarının gerçeklik anlayışının da ortaya konulmasını sağlar. Bu bağlamda üçüncü sırada yer alabilecek özellik ise destanda var olan olağanüstü özelliklere romanlarda hayli az yer verilmiş olmasıdır. Tarihî roman kategorisinde yer alan bu eserlerin gerçek olay ve kişilerden yararlanmaları kurmaca bir metin oldukları gerçeğini değiştirmezken olağanüstülüklerden uzak durmaları ise gerçekçi bir tavır takındıklarını somutlaştırır. Aynı zamanda olağanüstü olay ve özelliklere yer veren yazarlar da yok değildir. Olağanüstülükten uzaklaşarak gerçekliğe yaklaşmak yazarın bakış açısını ortaya koymasında ipucu verebilecek bir ayrıntı iken gerçekliği ve destansı özellikleri bir arada kullanmayı tercih etmek de yazarının okuyucuya vermek istediği mesaj hakkında bilgi ortaya koymaktadır.

Bir diğerk önemli özellik de Battal Gazi'nin ideal bir insan tipi olarak karşımıza çıkmasıdır. Rol-model olan kahraman, romanlarda gazi-veli kimliğine bürünmektedir. Zira Battal Gazi'nin doğduktan hemen sonra büyüyüp düşmanla yapılan savaşlara katılması, her mücadeleden galip ayrılması ve İslam dininde zor durumda kalanlara yardım etmesi ile bilinen Hızır'ın Battal Gazi'ye de yardım elini uzatması gibi olaylar hem mitolojik bir olağanüstülüğü hem de gazavât destanının özelliklerini göstermesi bakımından önemli unsurlardır. Aynı zamanda “*Soyca Hz. Muhammed'e bağlanarak kendisine Seyyid unvanı da verilmiş ve böylece yenilmez bir kahraman haline gelmiştir. İslâm dini uğruna savaşması destana ideolojik bir kimlik kazandırmaktadır, çünkü Battal'ın tek hedefi inancının bütün insanlar tarafından kabul edilmesidir.*” (Arak 2010: 39)

Destanî bir halk kahramanı olan Battal Gazi'ye halkın sıradan insan vasfının üzerinde özelliklere sahip bir kimlik ve kişilik yüklemesi, onun halkın nezdindeki değerini göstermesi bakımından da önem arz eder. Zira halk onu kurtarıcı bir komutan, evliya bir gazi olarak nitelendirir. Mehmet Kaplan'ın ‘gazi tipi’ ile ilgili řu düşünceleri ise Türklerin İslam dinine karşı gösterdiği özeni ve ilgiyi somutlaştırmaktadır:

“*En eski çağlardan beri cihana hâkim olmayı bir gaye edinen Türkler İslâmiyet'i iyice benimseyince, İslâmiyet ile kendi kültürleri arasında her sahada güzel eserler veren bir sentez vücudu getirirler. Bunlardan en önemlisi, eski Türk destanlarında yüceltilen ‘alp tipi’nin ‘gazi tipi’ hâline gelmesidir. Gazi tipi de alp tipi gibi dünyayı fethetmeyi gaye edinen bir kahramandır. İslâmiyet onun savaşına yüce bir mâna ve zengin bir muhteva verir.*” (Kaplan 2007: 101)

Diğerk özelliği, roman kişilerinin mutlak iyi ya da mutlak kötü olarak karakterize edilmesidir. Battal Gazi ise halka yol gösteren, liderlik eden mükemmel bir insan ve kahraman olarak idealize edilir. İyi bir Müslüman ve komutan olan Battal Gazi'nin tek amacı İslamiyet'i yaymaktır. Söz gelimi, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Battal Gazi Destanı* adlı romanında ideal bir kahraman tipi olarak karşımıza çıkan Battal Gazi kendi ağzından kendisini şöyle tasvir eder:

“*Onlardan çok kuvvetli, onlardan çok cesur, onlardan çok erkek olduğumu. Bu içinde yalan, riyâ, kancıklık kaynayan şehirde kardeşin kardeşi, oğulun babayı, sevgilinin âşiğını, karının kocasını aldattığı bu kahpe şehirde tek erkek olarak dolaşacağım. Vay karşıma çıkmak isteyecek olan karı kılıklı, kancık köpek ruhlu Bizans erkeklerine. Sevdiđi adamı sevmediği adamla aldatmağı*

bir sanat sayan nankör Bizans kızlarının benden çekecekleri var.” (Kozanoğlu 1965: 15)

Bu romanlarda görülen önemli bir özellik de yazarlarının roman kişilerinden birini ya da birkaçını seçerek sözünü emanet etmesi, bakış açısını veya ideolojisini bu kişiler aracılığıyla ortaya koyması olarak görülmektedir. Yazar bunu gerçekleştirirken bazen diyaloglardan bazen ise davranış ve tutumlardan yararlanır. Örneğin Abdullah Ziya Kozanoğlu, laik bir yönetim anlayışına sahiptir ve eserine de bu bakış açısını, Battal Gazi’yi laikliği savunan bir kahraman olarak karakterize etmek suretiyle gösterir. (Kaya 2010: 157) Aynı zamanda Battal Gazi’nin arkadaşı olan Ahmet Turanî’yi sözünün emanetçisi olarak seçer ve Battal Gazi’den beklentilerini bu yol ile dile getirir. Allah’ın yalnızca ibadethanelerde değil her yerde olduğunu, bütün nimetlerinin helal olduğunu ve affedici olduğunu savunan bir mezhep kurması gerektiğini söyleyerek Battal Gazi’den beklentilerini dile getirir. (Kozanoğlu 1965: 80)

Romanlarda gördüğümüz özelliklerden biri de Battal Gazi’nin güçlü ve kuvvetli olmasının yanında dini bütün ve akıllı bir Müslüman olmasıdır. Kendi istek ve arzularını hiçbir zaman dinin önünde tutmayan kahraman, babasının intikamından dahi düşmanının İslam ile şereflenmesinden dolayı vazgeçer. Söz gelimi, M. Faruk Gürtunca’nın *Seyyid Battal Gazi* romanında Hz. Muhammed’in soyundan gelen Hüseyin Gazi’nin oğlu olarak anlatılan Battal Gazi, babasının Hıristiyan beyleri tarafından öldürülmesi üzerine intikam almaya karar verir. Her ne kadar intikam uğruna yola çıksa da asıl amacının İslamiyet’i yaymak olduğunu anladığımız Battal Gazi, kazandığı her savaşta gayrimüslimleri İslam dinine davet ederek bu duruşunu ortaya koyar. Zira “*Niyetim bütün Rum ülkesini almak, Müslüman etmek, İstanbul’a varmaktır.*” (Gürtunca 1966: 131) cümleleri ile giriştiği fetih mücadelesine kutsal bir değer yükler.

“...İslâm toplumunun Battal Gazi’den beklentisi, İslâmiyet’in diğer insanlara duyurulmasıdır. İstanbul fethedilmemiş olsa da kayserlerin Battal’dan onay alarak kayserlik makamına gelebilmeleri de büyük bir başarıdır. Battal’ın verdiği mücadeleler sonucu Müslümanlar Anadolu’daki varlıklarını sağlamlaştırmışlardır.” (Arak 2010: 42)

Roman boyunca mücadele içerisinde olan Battal Gazi ve arkadaşları, çeşitli kılıklara girerek farklı bir savaş tekniği üzerinde durur. Bu aşamada gösterdiği akıllıca davranışlar ise onun savaş esnasında kötülüğü engelleyebilmek

adına her şeyin mübah olabileceği görüşünü savunduğunu ortaya koyar. Nitekim Battal Gazi oğullarının kaçırıldığı haberini aldıktan sonra çeşitli olağanüstülükler göstererek düşmanı yener ve Müslüman'ın düşünmekten vazgeçmemesi ve mantıklı davranışlar içerisinde bulunarak akıllı olması gerektiği örneğini de verir. Buradaki duruş, yazarın bakış açısı ile örtüşmekte, âdeta yazarın okuyucuya vermek istediği mesajı Battal Gazi'nin davranış ve söylemleri ile ortaya koymaya çalıştığını göstermektedir.

Benzer bir davranış, Ziya Şakir'in *Battal Gazi* romanında da mevcuttur. Öyle ki Şemas'tan intikam almak için Amuryon kalesine fetih düzenleyen Battal Gazi komutasındaki ordu, kaleye yaklaştığında iki gruba ayrılarak kaleyi çevreler. Akşamın alaca karanlığında ateş yakan askerler, kalede yaşayan halkı fetihten önce korkutarak kendileriyle baş edemeyecekleri izlenimini vermek ister. Battal Gazi, önce Şemas ile iletişime geçerek teslim olmasını isterse de olumlu yanıt alamayınca harbi başlatmaya karar verir. Bu esnada kan dökmek adına kalede yaşayan halkın suyunu keserek onları bu durumdan bıktırıp teslim olmalarını sağlama yoluna giden Battal Gazi, zeki bir asker olduğunu da ispat eder. Nöbetçi askerlerin gün be gün kaybolduğunu fark ettiği anda ise olayı çözmeye karar verir. Kullanılmayan virane bir kilisenin içerisinden kaleye gizli bir geçit olduğunu tespit eder ve askerleri ile düşmana oradan hücum eder. Karşısında Battal Gazi'yi gören Şemas ise ölümünün yaklaştığını anlayarak kelime-i şehadet getirerek Müslüman olur. Şemas'ın Müslüman olması Battal Gazi için fethin amacına ulaştığının bir göstergesidir. Zira Battal Gazi babasının intikamı için çıktığı yolda düşmanın İslamiyet ile şereflenmesini daha önemli kabul ederek intikamından vazgeçer (Şakir 1943: 92-99) Şemas'a söylediği şu sözler ise dinin intikamdan önce geldiğinin en güzel ispatıdır:

“-Artık, seninle hiçbir davam kalmadı. Yarın ahirette Allah'ın huzurunda, babamla hesaplaşırsın, dedikten sonra, kılıcını alıp yürüyüverdi.” (Şakir 1943: 99)

Romanlara bakıldığında Battal Gazi'nin İslam dinini yaymak amacıyla verdiği mücadelenin gayrimüslimlere de faydalı olduğunu görmekteyiz. Hem İslam hem de Hıristiyan dünyasında toplumların unutamayacakları bir gazi-veli örneğini teşkil eden Battal Gazi, tebliği hayatının odak noktası hâline getiren önemli bir kahraman olarak her daim varlığını korumuştur (Mutlu 1979: 22)

SONUÇ

Bir destan kahramanı olan Battal Gazi, edebiyat dünyasında pek çok türde kendisine yer bulmuş gazi, veli ve kahramanlık vasıfları ile Türk milletinin sahiplendiği en önemli tarihî şahsiyetlerden biridir. İnsansı özelliklerin dışına taşarak çeşitli olağanüstülüklerin yakıştırıldığı Battal Gazi, şahsi istek ve arzularını hiçbir zaman ön planda tutmamış, babasının intikamını dahi almaktan vazgeçerek İslam dinine hizmet etmeyi, tebliği hayatının temel amacı hâline getirmiş çok önemli bir komutandır.

Türk romanında ise Battal Gazi'yi ele alan eserlerin belirli ortak özellikleri mevcuttur. Kronolojik kurgu ile yazılmış popüler tarih romanları olduğunu gördüğümüz bu eserlerde başkahraman olan Battal Gazi, mutlak iyidir. Hiçbir kötü alışkanlığı ve davranışı yoktur. Mükemmel insan tipinin romandaki karşılığıdır âdeta. Yazarlar Battal Gazi sayesinde okuyucuda tarih sevgisi ve bilinci uyandırmak, tarihe dair bilgi vermek ve millî değerlerin önemini hatırlatarak özgüven aşılama gibi amaçlar uğruna bu tür bir romana ve kahramana yönelmeyi tercih etmiştir.

Romanlarda Battal Gazi, girdiği her savaştan galip ayrılan, oldukça akıllı, savaş tekniklerini bilen, iyi bir komutan ve örnek bir Müslüman olarak tasvir edilir. Düşmanlarının dahi aklını başından alan bir yiğitliğe sahip olan Battal Gazi'nin tek emeli İslamiyet'i yaymaktır. Zira savaş esnasında düşmanının canını almadan evvel onu mutlaka dine davet eder ve doğru yolu gösterir. Onunla birlikte pek çok kişi İslam ile şereflenmiştir.

Romanlarda görülen bir diğer önemli özellik ise, yazarın roman kahramanlarından birisini seçerek sözünü emanet etmesi ve kendi beklentilerini ya da bakış açısını onunla somutlaştırmasıdır. Kronolojik kurgulu tarihî romanlarda var olan bu özellik, romanların belirli bir ideoloji üzerine oluşturulduğunun da göstergesidir. Nitekim bu romanlarının yazarları, sanat ve estetikten uzaklaşmak pahasına da olsa kendi bakış açıları bağlamında toplumsal bir meseleyi ortaya koymaya çalışmışlardır.

Son dönemde yazarların, Battal Gazi ve onun gibi kahramanlar üzerine yoğunlaşmaktan ziyade modernizm ve postmodernizmin tesiri ile sıradan insanların kendilerine sakladıkları hayatlarına değinmeyi tercih etmiş olmaları, sanat ve estetiğin toplumsal amacın önüne geçtiğini de göstermesi bakımından önemli bir durum olarak karşımıza çıkar.

KAYNAKÇA

ARAK, Hüseyin (2010). “Kral Rother ve Seyyid Battal Gazi Destanları’nda İstanbul’u Fethetme Mücadelesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 3/11, İlkbahar, s. 33-43.

BORATAV, Pertev Naili (1992). “Battal”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 2, 352 s.

DEMİR, Necati- Mehmet Dursun Erdem (2006). “Türk Kültüründe Destan ve Battal Gazi Destanı”, *Turkish Studies*, S. 1, s. 97-139.

GÜRTUNCA, Mehmet Faruk (1966). *Seyyid Battal Gazi*, Ülkü Matbaası.

KABAKLI, Ahmet (1997). *Türk Edebiyatı*, C. 2, İstanbul.

KAPLAN, Mehmet (2007). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

KAYA, Ahmet İhsan (2010). *Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Hayatı, Sanatı Eserleri ve Romanlarının Gençlerin Duygusal Gelişimine Etkileri*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Diyarbakır.

KAYA, Muharrem (2001). “Cumhuriyet Döneminde Bir Battal Gazi Romanı”, *Folklor/Edebiyat*, C. VII, S. 27, s. 171-178.

KOZANOĞLU, Abdullah Ziya (1965). *Battal Gazi Destanı*, Atlas Kitabevi, İstanbul.

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat (1980). *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul.

MUTLU, Mehmet (1979). “Gönüllerdeki Battal Gâzi”, *Eskişehir Anma Günleri Dergisi (Battal Gazi Özel Sayısı)*, Yıl 2, S. 5.

ÖZÇELİK, Mustafa (2016). *Battal Gazi*, Nar Yayınları, İstanbul.

ŞAKİR, Ziya (1943). *Battal Gazi*, İstanbul.

YALÇIN, Çelik, S. Dilek (2005). *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Fettah AYKAÇ / Aziz DOĞANAY

ORYANTALİSTLERİN ŞAM EMEVİYYE CÂMİİ İLE DİYARBAKIR ULU CÂMİİ
HAKKINDAKİ İDDİALARI VE BU İDDİALARA K.A.C. CRESWELL'İN CEVAPLARI
ÜZERİNE YENİDEN DÜŞÜNME

Yasemin ULUTÜRK

TÜRK ROMANINDA DESTANÎ BİR KAHRAMAN: BATTAL GAZİ

Edip YILMAZ / Erdal ELMAS

OHRI'DEKİ (MAKEDONYA) OSMANLI DÖNEMİ CAMİLERİ

Neşe ÇOBAN ÇELİKDEMİR/ Aslıhan CANBUL

DÖVİZ KURLARINDAKİ DEĞİŞİMİN SİGORTA ŞİRKETLERİNİN AKTİF-PASİF
YÖNETİMİNE ETKİSİ VE BİR UYGULAMA

Müjdat KIZILOĞLU

ERZURUM KÖY SEYİRLİK OYUNLARINDA MİZAHİ UNSURLAR

Aziz COŞKUN

“SAĞLIĞIN ENDÜSTRİYELLEŞMESİ” VE TELEVİZYONDA SAĞLIK
PROGRAMLARININ SUNULUŞ ŞEKLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME:
'ZAHİDE YETİŞ'LE' ÖRNEĞİ”

ANASAY

anasaydergisi@hotmail.com

